

УДК 378. 057

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-220-418-424

ШАФАРЧУК Тетяна –

старший викладач кафедри вокально-хорової підготовки

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний

університет імені К. Д. Ушинського

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1540-2200>

e-mail: algool33@gmail.com

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ СТУДЕНТІВ-ВОКАЛІСТІВ НАД ВОКАЛЬНИМИ ТВОРАМИ В КЛАСІ АКАДЕМІЧНОГО ВОКАЛУ

У статті автор розглядає методичні аспекти роботи студентів-вокалістів над вокальними творами в класі академічного вокалу.

На основі аналізу науково-педагогічної літератури, автор доводить, що робота над вокальними творами у класі сольного співу є фундаментальним елементом підготовки майбутніх вокалістів до успішної професійної діяльності. Саме в процесі роботи над репертуаром відбувається інтеграція теоретичних знань, технічних навичок та художньої виразності, необхідних для повноцінного професійного становлення вокаліста. Без глибокого та систематичного вивчення різноманітних вокальних творів неможливо сформувати справжнього майстра вокального мистецтва.

Ефективне засвоєння студентами науково обґрунтованих і педагогічно доцільних методів роботи над вокальними творами відіграє вирішальну роль у формуванні ключових фахових компетентностей, необхідних для успішної кар'єри вокаліста. Ці компетентності включають уміння технічно грамотно та емоційно виразно виконувати вокальні твори різних стилів та жанрів; здатність створювати переконливий сценічний образ, володіти акторською майстерністю та ефективно взаємодіяти з аудиторією; вміння аналізувати вокальні твори, розробляти індивідуальні програми навчання, використовувати ефективні методи та прийоми навчання вокалу; величезну роль відіграють знання історії музики, теорії музики, вокальної літератури, іноземних мов (для виконання вокальних творів мовою оригіналу), навички самоменеджменту та маркетингу (для успішного просування себе як артиста).

Успішність роботи студентів над вокальними творами у класі сольного співу безпосередньо залежить від здатності викладачів ефективно та раціонально поєднувати різні групи педагогічних принципів, а саме принципи науковості, систематичності, послідовності, доказовості, об'єктивності; принципи наочності, доступності, індивідуалізації, активності, свідомості, міцності засвоєння знань, зв'язку теорії з практикою; принципи формування вокального звуку, розвитку музичного слуху та ритму, виховання художнього смаку, формування сценічної культури.

Ефективна інтеграція цих принципів дозволяє створити оптимальне навчальне середовище, яке сприяє всебічному розвитку вокального таланту студента, формуванню його професійних компетентностей та підготовці до успішної кар'єри тощо.

Ключові слова: заклад вищої освіти, майбутній вокаліст, методи роботи над вокальним твором, фахова підготовка, професійна компетентність майбутнього вокаліста, академічний вокал.

SHAFARCHUK Tetiana –

senior lecturer at the Department of Vocal and Choral Training

of the K. D. Ushynskyi South

Ukrainian National Pedagogical University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1540-2200>

e-mail: algool33@gmail.com

METHODOLOGICAL ASPECTS OF STUDENTS' WORK ON VOCAL WORKS IN ACADEMIC VOCAL CLASS

In the article, the author considers the methodological aspects of the work of student vocalists on vocal works in the academic vocal class.

Based on the analysis of scientific and pedagogical literature, the author proves that work on vocal works in the solo singing class is a fundamental element of preparing future vocalists for successful professional activity. It is in the process of working on the repertoire that the integration of theoretical knowledge, technical skills and artistic expressiveness occurs, necessary for the full professional development of a vocalist. Without a deep and systematic study of various vocal works, it is impossible to form a true master of vocal art.

Effective mastery by students of scientifically based and pedagogically appropriate methods of working on vocal works plays a decisive role in the formation of key professional competencies necessary for a successful career as a vocalist. These competencies include the ability to technically competently and emotionally expressively perform vocal works of various styles and genres; the ability to create a convincing stage image, possess acting skills and effectively interact with the audience; the ability to analyze vocal works, develop individual training programs, use effective methods and techniques for teaching vocals; knowledge of music history, music theory, vocal literature, foreign languages (for performing vocal works in the original language), self-management and marketing skills (for successful promotion as an artist) play a huge role.

The success of students' work on vocal works in the solo singing class directly depends on the ability of teachers to effectively and rationally combine different groups of pedagogical principles, namely the principles of scientificity, systematicity, consistency, demonstrability, objectivity; the principles of clarity, accessibility, individualization, activity, consciousness, strength of knowledge acquisition, connection of theory with practice; the principles of vocal sound formation, development of musical ear and rhythm, education of artistic taste, formation of stage culture.

Effective integration of these principles allows creating an optimal learning environment that promotes the comprehensive development of the student's vocal talent, the formation of his professional competencies and preparation for a successful career, etc.

Key words: higher education institution, future vocalist, methods of work on a vocal work, professional training, professional competence of the future vocalist, academic vocal.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У системі вищої освіти пріоритетним завданням професійної підготовки майбутніх во-

калістів є формування фахових компетентностей, які є запорукою успішної концертно-виконавської та музично-педагогічної діяльності.

У контексті мистецької освіти фахова компетентність включає в себе вокально-технічну, музично-естетичну, виконавську та педагогічну компетентність тощо, формування яких відбувається протягом усього періоду навчання в закладі вищої освіти і цей процес включає теоретичну та практичну підготовку, а також самостійну роботу здобувачів освіти.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблематика мистецької освіти завжди була в центрі уваги багатьох дослідників, зокрема Л. Василенко, Н. Косінської, Ю. Мережко, Н. Овчаренко, О. Олексюк, О. Процишині, О. Ребрової, Н. Сегеди, Л. Тоцької, О. Щолокової та ін.

Особливий внесок у дослідження педагогічних аспектів професійної підготовки майбутніх вокалістів зробили такі науковці, як В. Зотова, В. Денисюк, Е. Економова, С. Леонтієва, Н. Можайкіна, В. Осадча, О. Петрикова, Є. Проворова, В. Юрчук, В. Яковенко та ін.

Науково-методичний та мистецтвознавчий аспекти вокальної педагогіки та виконавства знайшли відображення у наукових дослідженнях В. Антонюк, Л. Василенко, Н. Гребенюк, Л. Дерев'янка, Н. Дрожжиної, Ю. Мережко, Н. Овчаренко, Т. Пляченко, О. Стахевич, Ю. Юцевича та ін.

Мета статті полягає у науковому обґрунтуванні методів роботи здобувачів освіти над вокальними творами, які сприяють ефективному формуванню фахових компетентностей майбутніх вокалістів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організація освітнього процесу в класі академічного вокалу закладу вищої освіти має свою специфіку та ґрунтується на тісному взаємозв'язку всіх структурних компонентів індивідуального заняття. На думку С. Гмиріної, до цих компонентів відносяться наступні:

1. Налаштування – важливо створити комфортну та доброзичливу атмосферу на занятті, що сприятиме психологічному розслабленню та налаштуванню здобувача освіти на творчу роботу.

2. Мотивація – викладач повинен допомогти здобувачу освіти усвідомити цілі та завдання заняття, мотивувати його до активної участі в навчальному процесі.

3. Концентрація – майбутній вокаліст повинен зосередитися на виконанні вправ та вокальних творів тощо.

4. Різноманітні вправи – для розігріву голосового апарату та підготовки його до інтенсивної роботи; для розвитку правильного співацького дихання та його координації з голосоутворенням; для розвитку чіткої дикції та артикуляції; для формування плавного, рівного звуку, для розвитку точного інтонування, чистоти та строю виконання тощо.

5. Виконання різноманітних вокалізів, що мають на меті підготувати студента до подолання технічних труднощів, які можуть виникнути під час виконання вокальних творів. Вокалізи повинні поступово ускладнюватися за рівнем складності, охоплюючи різні аспекти вокальної техніки, а завдання викладача полягає в урахуванні індивідуальних особливостей кожного здобувача освіти

та підбору вокалізів, які відповідають його рівню підготовки.

6. Практичне застосування вокально-виконавських вмінь та навичок в процесі художньо-образної інтепретації різноманітних за жанрами та стилями вокальних творів.

7. Педагогічний та самоаналіз аналіз роботи студента на занятті та визначення завдань для самостійної домашньої роботи [1, с. 80].

С. Гмиріна зазначає, що навчальний вокальний репертуар студента-вокаліста складається з традиційного класичного репертуару, обробок народних пісень, сучасних вокальних творів та вокальних творів для дітей. Традиційний класичний репертуар є фундаментом вокальної освіти та включає арії з опер, романси, твори композиторів-класиків різних епох. Виконання класичних вокальних творів потребує від студента глибокого розуміння стилю, володіння різноманітними вокальними техніками, вміння передавати емоційний зміст музичних творів. Оперні арії є складним та багатогранним матеріалом, який сприяє розвитку професійної майстерності вокаліста.

Романси, як класичні, так і побутові, є важливою складовою вокального репертуару, адже вони дозволяють студентам опрацювати різні аспекти вокальної техніки, такі як звуковедення, дихання, артикуляція, а також сприяють розвитку вміння передавати ліричний або драматичний характер твору.

Виконання сучасної музики вимагає від вокаліста гнучкості, адаптивності та вміння інтерпретувати нові музичні ідеї.

Обробки народних пісень з інструментальним супроводом та а cappella є важливою складовою навчального репертуару. Вони знайомлять студентів з національними музичними традиціями, розвивають відчуття ритму та мелодії, а також сприяють формуванню сценічної культури. На думку С. Гмиріної, українські народні пісні є справжнім скарбницею для розвитку та вдосконалення професійного вокального голосу. Їхня унікальна мелодика, ритміка та емоційність створюють сприятливі умови для формування не лише технічних навичок, але й індивідуальної виконавської манери [1, с. 79].

Використання українських народних пісень у навчальному процесі сприяє ефективному розвитку різноманітних аспектів вокальної техніки, до яких можна віднести:

– плавне звуковедення – співучість та протяжність багатьох українських народних мелодій сприяють розвитку плавного та безперервного звуковедення, що є основою професійного вокалу;

– розвиток співацького дихання – різноманітність фразування та тривалості музичних фраз в українських піснях вимагає від вокаліста гнучкого та контрольованого дихання, що сприяє його розвитку та вдосконаленню;

– розвиток ладового чуття – багатство ладової системи української народної музики сприяє розвитку тонкого ладового чуття, що є необхідним для інтонаційно точного та виразного виконання творів;

– формування сталої співацької манери – виконання українських народних пісень сприяє формуванню природної та невимушеної манери співу, якій властиві органічність звучання, чітка дикція та артикуляція, відмінний слуховий контроль та природна кантилена тощо.

Кожен з цих розділів навчального вокального репертуару є важливим для формування професійного вокаліста, який володіє різноманітними виконавськими навичкам [1, с. 79].

Власний педагогічний досвід та аналіз науково-методичної літератури дозволили зробити висновок про те, що на початкових етапах навчання доцільно використовувати твори зі шкільного пісенного репертуару, які слугують не лише художньо-технічним матеріалом для формування початкових вокальних навичок, але й можуть стати в нагоді для подальшої музично-педагогічної роботи в закладах освіти.

У міру досягнення певних успіхів у навчанні репертуар студентів-вокалістів розширюється та ускладнюється, включаючи твори різних жанрів та стилів, що відповідають вимогам професійної підготовки. Важливо зазначити, що формування навчального вокального репертуару є динамічним процесом, який постійно вдосконалюється та адаптується до потреб студентів та вимог сучасного музичного мистецтва [4, с. 58].

На думку науковців, ефективність професійної підготовки майбутніх вокалістів у класі академічного вокалу тісно пов'язана з оптимальним поєднанням та обґрунтованим використанням різних груп методів: загальнонаукових, дидактичних та фахових.

У контексті педагогіки вищої освіти метод навчання визначається як структурований та взаємопов'язаний процес діяльності викладачів та студентів, який спрямований на досягнення цілей, визначених вищою школою, тобто метод – це не просто набір інструментів, а цілісна система, яка охоплює планування, організацію, мотивацію та контроль навчання. З огляду на це, успішність навчально-пізнавальної діяльності студентів багато в чому визначається здатністю викладачів до ефективного вибору та застосування різноманітних методів і прийомів навчання [2, с. 207].

До загальнонаукових методів науковці відносять методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції, порівняння, узагальнення тощо. Застосування цих методів у навчанні вокалу сприяє розвитку логічного мислення студентів, вчить їх аналізувати музичний матеріал, виділяти головне, встановлювати зв'язки між різними явищами.

Дидактичні методи безпосередньо спрямовані на навчання й до них належать методи пояснення, ілюстрації, демонстрації, вправ, проблемного навчання тощо. Використання цих методів у навчанні вокалу допомагає студентам засвоїти теоретичні знання, оволодіти практичними навичками, розвинути вокальну техніку тощо.

До фахових відносяться методи сольфеджування, інтонування, ритмічного виховання, аналізу музичної форми. Застосування цих методів у навчанні вокалу сприяє розвитку музичного

слуху студентів, їх музичної пам'яті, відчуття ритму та гармонії [2, с. 56].

У рамках методів, що використовуються для організації та реалізації навчально-пізнавальних процесів, дослідники розрізняють кілька важливих підгруп, кожна з яких відіграє унікальну роль у забезпеченні ефективного навчання вокалу. Ці підгрупи, зокрема, включають словесні, наочні та практичні методи, які, взаємодоповнюючи один одного, забезпечують всебічний розвиток майбутнього вокаліста [2, с. 101].

Словесні методи (пояснення, розповіді, бесіди та ін.) є основою для передачі теоретичних знань, необхідних для розуміння природи вокального мистецтва. Вони сприяють розвитку музичного слуху, аналітичних навичок та здатності до критичного мислення, що дозволяє студентам глибше усвідомлювати музичні твори та техніки їх виконання.

Група наочних методів охоплює ілюстрування (наприклад, використання графіків, схем), демонстрування (показування правильної техніки виконання) та самостійне спостереження (виступи інших вокалістів, перегляд відеозаписів тощо). Наочні методи дозволяють студентам візуально ознайомитись з різними аспектами вокальної техніки. Спостереження за роботою викладача або досвідчених виконавців дає можливість аналізувати їхні дії, виявляти помилки та знаходити шляхи їх виправлення.

Підгрупа практичних методів акумулює в собі різноманітні вправи (вокальні розспівки, артикуляційні тренінги) та практичні заняття. Основна мета практичних методів – формування необхідних вокальних навичок та розвиток техніки володіння голосом. Практичні вправи дозволяють студентам застосовувати теоретичні знання на практиці, закріплювати отримані навички та розвивати м'язову пам'ять, необхідну для вільного та виразного вокального виконання. Саме завдяки практичним заняттям студенти набувають впевненості у своїх силах і готовності до професійної діяльності [2, с. 78].

Отже, ефективність навчання співу залежить від вмілого поєднання та доцільного застосування різних методів навчання. Викладач повинен враховувати індивідуальні особливості кожного студента, його рівень підготовки, а також специфіку музичного матеріалу, з яким він працює.

Ефективне навчання у класі академічного вокалу спирається на фундаментальні принципи формування та розвитку співацького голосу, які є основою для успішного професійного становлення вокаліста.

Формування досконалої вокальної техніки нерозривно пов'язане з глибоким розумінням особливостей функціонування голосового апарату на нейрофізіологічному рівні. Це означає, що викладач повинен володіти знаннями про нервову систему, м'язи та інші фізіологічні механізми, задіяні у процесі звукоутворення. Важливо враховувати як рефлекторні (автоматичні), так і свідомо керовані функції голосового апарату, адже це дозволяє допомогти студенту не лише усвідомити фізичні процеси, що відбуваються під

час співу, але й навчитися ефективно контролювати звукоутворення. Наприклад, розуміння нейрофізіології дихання дозволяє навчити студента правильно використовувати діафрагму та міжреберні м'язи для забезпечення стабільного та контрольованого потоку повітря, що є основою для красивого та потужного звуку. Також, розуміння роботи мозку та нервових шляхів, що контролюють м'язи гортані, дозволяє викладачу розробити вправи, спрямовані на покращення координації та гнучкості голосового апарату.

Справжній успіх у вокальному мистецтві – це не лише результат бездоганної техніки, а й поєднання технічної майстерності з артистизмом, емоційністю та глибоким розумінням музики. Тому, процес навчання співу має бути збалансованим та гармонійним, спрямованим на одночасний розвиток усіх ключових якостей співака. Це означає, що недостатньо зосереджуватися лише на технічних аспектах, таких як звукоутворення, плавне звуковедення, ефективне дихання, оптимальне резонування, чітка артикуляція, вміння використання динаміки та рухливості голосу.

Не менш важливо приділяти увагу загальній музикальності студента, що включає розвиток музичного слуху, відчуття ритму, музичної пам'яті та здатності до імпровізації. Крім того, необхідно формувати художній смак, заохочуючи студентів до вивчення різних музичних стилів, аналізу виконання музичних творів видатними виконавцями та розвитку власної інтерпретації музичних творів.

Лише поєднання технічної досконалості, музичної грамотності та розвиненого художнього смаку дозволяє вокалісту не просто відтворювати ноти, а й по-справжньому переживати та передавати емоційний зміст твору, встановлюючи глибокий зв'язок з аудиторією. Таким чином, комплексний підхід до навчання вокалу забезпечує підготовку не лише технічно обізнаного, але й творчо зрілого артиста.

В основі ефективної вокальної педагогіки лежить глибоке розуміння унікальності кожної особистості. Кожен студент, що приходить до вокального класу є неповторною індивідуальністю зі своїм набором психофізіологічних особливостей, різним рівнем попередньої музичної підготовки, унікальним фізичним станом та індивідуальними характеристиками будови та функціонування голосового апарату.

Саме тому, універсальний підхід до навчання вокалу є неприйнятним. Індивідуальний підхід, що враховує всі ці особливості, є не просто бажаним, а необхідною умовою для успішного навчання та розкриття вокального таланту кожного студента.

Це означає, що викладач повинен ретельно вивчати кожного студента, враховуючи його сильні та слабкі сторони, темп навчання, тип голосу, музичні вподобання та емоційний стан. На основі цієї інформації викладач розробляє індивідуальну програму навчання, яка враховує потреби та можливості конкретного студента, дозволяючи йому максимально розкрити свій вокальний потенціал та досягти професійних вершин.

З власного практичного педагогічного досвіду виокремимо наступні методи, які з успіхом використовуємо в процесі занять академічним вокалом.

Метод ілюстрування відіграє ключову роль у вокальній педагогіці, оскільки дозволяє студентам наочно та безпосередньо ознайомитися з правильним виконанням різних елементів вокальної техніки. Суть цього методу полягає у демонстрації викладачем зразкового звукоутворення, плавного звуковедення, чіткої дикції, виразної артикуляції, грамотного фразування тощо.

Завдяки методу ілюстрування, студенти мають унікальну можливість одночасно візуально та слухово сприймати правильний зразок виконання. Вони можуть спостерігати за положенням тіла, мімікою, рухами губ та щелепи викладача, а також аналізувати тембр, динаміку та інтонацію його голосу.

Ефективність методу ілюстрування значно зростає, якщо викладач супроводжує демонстрацію детальними поясненнями та коментарями, акцентуючи увагу на ключових моментах та особливостях техніки. Крім того, важливо, щоб викладач демонстрував не лише ідеальне виконання, але й можливі помилки та способи їх виправлення, що дозволяє студентам краще усвідомити складність вокального мистецтва та навчитися самостійно аналізувати та коригувати власні недоліки.

Репродуктивний метод передбачає відтворення студентами вокально-технічних прийомів та елементів, які були детально продемонстровані та пояснені викладачем. Мета цього методу полягає у закріпленні отриманих знань, формуванні міцних практичних навичок та розвитку м'язової пам'яті, необхідної для автоматичного та правильного виконання вокальних вправ та музичних творів.

Однак, важливо наголосити, що ефективний репродуктивний метод не повинен зводитися до простого, механічного копіювання дій викладача. Навпаки, він має передбачати глибоке осмислення сутності кожного прийому, розуміння його ролі у формуванні красивого та якісного звуку, а також свідоме застосування цих прийомів у процесі виконання вокальних вправ та музичних творів.

Метод звукового регулювання є надзвичайно важливим інструментом у вокальній підготовці, оскільки він розвиває в студентів навички самоаналізу та самоконтролю, необхідні для досягнення високої вокальної майстерності. Суть цього методу полягає в тому, щоб навчити студентів активно прислухатися до звучання власного голосу, порівнювати його з еталонним звучанням, що демонструє викладач, та вносити необхідні корективи для досягнення оптимального вокального результату.

Метод звукового регулювання включає кілька ключових аспектів:

– студенти вчаться розрізняти відмінності між звучанням власного голосу та зразковим звучанням, що демонструє викладач. Це дозволяє їм виявляти недоліки у своїй техніці, такі як неправильне звукоутворення, неточна інтонація, недостатня динаміка або нечітка артикуляція;

– за допомогою зворотного зв'язку від викладача, студенти знаходять оптимальний режим роботи голосового апарату, який дозволяє їм співати вільно, природно та без напруги. Це включає дихання, оптимальне положення гортані, ефективне використання резонаторів та збалансовану роботу м'язів, задіяних у звукоутворенні;

– студенти вчаться свідомо контролювати своє звучання, вносити необхідні корективи у тембр, динаміку, інтонацію та інші параметри голосу, щоб досягти бажаного вокального ефекту.

– особлива увага приділяється здатності студентів співати в гармонії з інструментальним супроводом, зберігаючи чистоту інтонації, ритмічну точність та загальний музичний баланс тощо.

Метод педагогічного аналізу є цінним інструментом, який виходить за рамки суто вокальної підготовки, сприяючи розвитку важливих педагогічних компетенцій у майбутніх вокалістів. Цей метод націлений на формування педагогічного мислення студентів шляхом занурення їх у конкретні педагогічні та виконавські ситуації, що вимагають аналітичного підходу та прийняття обґрунтованих рішень.

Зокрема, метод педагогічного аналізу передбачає:

– аналіз власних виступів – студенти вчаться критично оцінювати власні виступи, виявляти сильні та слабкі сторони, аналізувати використані технічні прийоми та емоційну виразність;

– аналіз педагогічних ситуацій – студенти розглядають реальні або змодельовані педагогічні ситуації, що виникають у вокальному класі (наприклад, труднощі учня з освоєнням певної техніки, проблеми з інтонацією, відсутність мотивації), аналізують можливі причини цих проблем та розробляють стратегії їх вирішення.

– розвиток аналітичного вокального слуху – студенти вчаться розрізняти нюанси звучання, виявляти недоліки в техніці виконання та визначати причини цих недоліків;

– формування навичок самооцінки – студенти вчаться об'єктивно оцінювати свій рівень вокальної майстерності, визначати напрямки подальшого розвитку та розробляти плани самовдосконалення тощо.

У процесі формування семестрового репертуару студента-вокаліста, викладачі сольного співу активно використовують метод досконалого вивчення музичного твору, що має на меті довести твір до рівня готового концертного виконання. Цей метод є комплексним та передбачає глибoku, багатогранну роботу над різноманітними аспектами вокальної майстерності, кожен з яких відіграє важливу роль у створенні цілісного та переконливого музичного образу.

Робота над інтонацією передбачає розвиток музичного слуху, здатності розрізняти та відтворювати різноманітні інтервали, а також постійний контроль за чистотою та строем виконання кожної ноти.

Робота над звукоутворенням включає формування правильного дихання (опора дихання), артикуляції (чітка та виразна вимова) та оптимального положення голосового ритичне

(гортані, язика, м'язів обличчя). Це досягається за допомогою спеціальних вокальних вправ та постійного контролю за фізичними відчуттями під час співу.

Робота над звуковеденням передбачає розвиток відчуття кантилини (плавності), вміння контролювати силу та тембр голосу, а також досягати рівного та красивого звучання на всьому діапазоні голосу.

Робота над тембром передбачає розвиток природних можливостей голосу, збагачення його різноманітними відтінками (від світлих та ніжних до глибоких та драматичних) та досягнення виразності звучання, що відповідає характеру музичного твору.

Робота над динамікою передбачає вміння контролювати силу звуку, плавно переходити від одного динамічного рівня до іншого, а також досягати балансу між голосом та інструментальним супроводом, щоб голос завжди було добре чути.

Робота над агогікою передбачає вивчення історичного контексту музичного твору, аналіз авторських позначень та експерименти з різними темпами та ритмічними акцентами.

Робота над фразуванням передбачає аналіз музичної форми, виявлення головних та другорядних тем, а також пошук власних, оригінальних способів вираження музичної думки.

Слід зазначити, що метод ескізної роботи над музичним твором, попри його потенційну користь, не набув широкого застосування серед викладачів сольного співу. Цей метод, спрямований на значне розширення навчального репертуару студента, відкриває нові можливості для його подальшої педагогічної та концертно-виконавської діяльності.

Суть ескізної роботи полягає у швидкому ознайомленні з музичним матеріалом без заглиблення у детальний аналіз та ретельне відпрацювання всіх технічних нюансів. Такий підхід дозволяє студенту охопити значно більшу кількість творів, сформувати загальне уявлення про їх зміст, стиль, епоху та композиторські особливості. Це, в свою чергу, дає можливість свідомо відібрати ті твори, які найбільше відповідають його індивідуальним інтересам, вокальним даним, сценічному образу та професійним цілям.

Особливо цінним є застосування методу ескізної роботи для студентів, які бачать своє майбутнє у педагогічній сфері. Накопичення широкого та різноманітного репертуару стає потужним інструментом у їхній роботі з учнями, дозволяючи підбирати індивідуальні програми навчання, враховуючи потреби та можливості кожного учня.

У процесі формування професійного вокаліста особлива увага приділяється використанню специфічних вокальних методів та прийомів, які безпосередньо впливають на розвиток технічної майстерності та художньої виразності.

Сольфеджування, що передбачає спів вокальної партії музичного твору з використанням назв нот (до, ре, мі, фа, соль, ля, сі), є потужним інструментом для розвитку комплексу навичок та вмінь, необхідних для професійного вокаліста, стимулює аналітичне мислення, оскільки студент

змушений свідомо відстежувати та аналізувати кожну ноту в мелодії, її висоту, тривалість та місце у гармонічній структурі твору, сприяє формуванню чистого звуковисотного інтонування, оскільки студент вчиться точно відтворювати висоту кожної ноти, уникаючи фальші та неточностей.

Вокалізація, що полягає у виконанні складних фраз вокального твору без слів, лише на певному голосному звуці (наприклад, «а», «о», «у») або відкритому складі (наприклад, «ма», «ме», «мі»), є ефективним методом для розвитку технічних навичок вокаліста, допомагає розвинути ланцюгове дихання та навчитися раціонально розподіляти його протягом тривалих вокальних фраз.

Вокалізація використовується для відпрацювання складних вокально-виконавських прийомів, таких як трелі, рулади, мелізми, дозволяючи зосередитися на технічній стороні виконання без відволікання на текст.

Фонетичний метод ґрунтується на глибокому розумінні впливу окремих звуків мови (фонем – голосних і приголосних) на роботу голосового апарату та звучання співацького голосу.

Фонетичний метод дає змогу спиратися на вже сформовані мовні стереотипи студента, що полегшує процес навчання правильному звукоутворенню, допомагає налагодити правильні функції артикуляційного апарату, забезпечуючи чітку та виразну дикцію, активізує роботу гортані та органів дихання, що сприяє формуванню правильного вокального дихання та звукоутворення, сприяє правильному акустичному оформленню та поєднанню голосних і приголосних звуків у вокальних вправах і творах, забезпечуючи чистоту та ясність звучання.

Застосування цих та інших специфічних вокальних методів і прийомів у навчальному процесі сприяє ефективному формуванню професійних компетентностей майбутніх вокалістів, розвитку їх технічної майстерності, музичного слуху, артистизму та інших важливих якостей, необхідних для успішної концертно-виконавської та педагогічної діяльності.

О. Шуляр стверджує, що у навчальному процесі вокаліста, як під час аудиторних занять, так і в рамках самостійної домашньої роботи, особливого значення набуває метод порівняння. Цей метод є потужним інструментом для розвитку критичного мислення, формування власного виконавського стилю та поглибленого розуміння музичного твору [5, с. 22].

Суть методу полягає у зіставленні різних інтерпретацій одного й того ж твору, вивченні його у живому виконанні, аудіо- чи відеозаписах, представлених різними виконавцями. Мета такого порівняння – не просто констатація відмінностей, а глибокий аналіз, спрямований на виявлення сильних та слабких сторін кожної інтерпретації, визначення найбільш переконливого та емоційно насиченого варіанту, а також використання отриманих знань для розробки власного, унікального підходу до виконання твору.

Студенти активно порівнюють різні інтерпретації музичного твору, ретельно аналізуючи

особливості звуковедення (плавність, рівність), фразування (логіка, виразність), динаміки (контраст, нюанси), темпу (швидкість, ритмічність), артикуляції (чіткість, виразність) та інших компонентів, що складають виконавську майстерність. Цей аналіз може включати вивчення партитури, прослуховування записів, перегляд відео виступів та читання критичних відгуків.

На основі аналізу, студенти формують власну, суб'єктивну оцінку кожної інтерпретації, визначаючи для себе найбільш вдалі та переконливі варіанти. Важливо наголосити, що «кращий варіант» не є абсолютним поняттям, а залежить від особистого смаку, музичного досвіду та творчих цілей студента. Однак, обґрунтування свого вибору має бути чітким та аргументованим, спираючись на конкретні приклади проаналізованих інтерпретацій.

Кульмінацією методу порівняння є розробка студентом власного плану роботи над твором, враховуючи свій індивідуальний вокальний та акторський потенціал, технічні навички, розуміння музики та емоційне сприйняття твору. На цьому етапі студент використовує отримані знання для створення власної, унікальної інтерпретації твору, яка відображає його особисте бачення та художній задум. Важливо, щоб цей план був конкретним, реалістичним та включав чіткі кроки для досягнення поставлених цілей.

Імпровізація є цінною навичкою як для вокаліста, так і для педагога. Студенти мають вміти імпровізувати під час виконання музичних творів, додаючи власні вокальні прикраси, змінюючи мелодію та ритм, а також в педагогічній діяльності, адаптуючи навчальний процес до потреб учнів, створюючи нові вправи та знаходячи оригінальні способи пояснення матеріалу. Імпровізація розвиває гнучкість мислення, реакцію, творчу уяву та здатність швидко адаптуватися до змін.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, підсумовуючи зазначимо, що робота над вокальними творами у класі сольного співу є фундаментальним елементом підготовки майбутніх вокалістів до успішної професійної діяльності. Саме в процесі роботи над репертуаром відбувається інтеграція теоретичних знань, технічних навичок та художньої виразності, необхідних для повноцінного професійного становлення вокаліста. Без глибокого та систематичного вивчення різноманітних вокальних творів неможливо сформувати справжнього майстра вокального мистецтва.

Успішність роботи студентів над вокальними творами у класі сольного співу безпосередньо залежить від здатності викладачів ефективно та раціонально поєднувати різні групи педагогічних принципів, а саме принципи науковості, систематичності, послідовності, доказовості, об'єктивності; принципи наочності, доступності, індивідуалізації, активності, свідомості, міцності засвоєння знань, зв'язку теорії з практикою; принципи формування вокального звуку, розвитку музичного слуху та ритму, виховання художнього смаку, формування сценічної культури.

Ефективна інтеграція цих принципів дозволяє створити оптимальне навчальне середовище, яке сприяє всебічному розвитку вокального таланту студента, формуванню його професійних компетентностей та підготовці до успішної кар'єри тощо.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гмиріна С. В. Методи роботи студентів над вокальними творами у класі сольного співу. *Музичне мистецтво в освітньому дискурсі*. № 1. 2019. С. 78–83.
2. Овчаренко Н. А. Професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності: теорія та методологія: [монографія]. Кривий Ріг: Вид. Р. А. Козлов. 2014. 400 с.
3. Пляченко Т. М. Методика викладання вокалу: навч.-метод. посіб. Для студ. мистецького ф-ту (спеціальність «Музична педагогіка і виховання»). Кіровоград: КДПУ, 2005. 80 с.
4. Степанова Л. В., Чжан Венлі. Педагогічні аспекти підготовки здобувачів вищої мистецько-педагогічної освіти для самостійної роботи над вокальним репертуаром. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 75. 2024. С. 56–62.
5. Шуляр О. Д. Методичні поради з питань організації самостійної роботи з сольного співу, вокальної майстерності та постановки голосу (на допомогу співакам-початківцям). Прикарпатський національний ун.-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ. 2017. 45 с.

REFERENCES

1. Hmyrina, S. V. (2019). Metody roboty studentiv nad vokal'nymy tvoramy u klasi sol'noho spivu. [Methods of students' work on vocal works in the solo singing class]. Kyiv. № 1. S. 78–83 [in Ukrainian]
2. Ovcharenko, N. A. (2014). Profesynna pidhotovka maybutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva do vokal'no-pedahohichnoyi diyal'nosti: teoriya ta metodolohiya: [monohrafiya]. [Professional training of future teachers of music for vocal and pedagogical activity: theory and methodology: [monograph]]. Kryvyi Rih. Vyd. R. A. Kozlov. 400 s. [in Ukrainian]

3. Plyachenko, T. M. (2005). Metodyka vykladannya vokalu: navch.-metod. posib. Dlya stud. mystets'koho f-tu (spetsial'nist' «Muzychna pedahohika i vykhovannya»). [Methodology of teaching vocals: teaching-methodical manual. For students of art faculty (specialty «Musical pedagogy and education»)]. Kirovohrad: KDPU. 80 s. [in Ukrainian]

4. Stepanova, L. V., Chzhan Venli. (2024). Pedahohichni aspekty pidhotovky zdobuvachiv vyshchoyi mystets'ko-pedahohichnoyi osvity dlya samostiynoyi roboty nad vokal'nym repertuarom. [Pedagogical aspects of training applicants for higher artistic and pedagogical education for independent work on vocal repertoire]. Odesa. Vyp. 75. S. 56–62. [in Ukrainian]

5. Shulyar, O. D. (2017). Metodychni porady z pytan' orhanizatsiyi samostiynoyi roboty z sol'noho spivu, vokal'noyi maysternosti ta postanovky holosu (na dopomohu spivakam-pochatkivtsyam). [Methodological advice on organizing independent work on solo singing, vocal mastery and voice production (to help beginner singers)]. Ivano-Frankivsk. 45 s. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ШАФАРЧУК Тетяна – старший викладач кафедри вокально-хорової підготовки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх вокалістів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SHAFARCHUK Tetyana – senior lecturer at the Department of Vocal and Choral Training of the K. D. Ushynskiy South Ukrainian National Pedagogical University.

Scientific interests: professional training of future vocalists.

Стаття надійшла до редакції 23.08.2025 р.

Стаття прийнята до друку 31.08.2025 р.

УДК 811.111'367.2'36

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-220-424-428

КИЛИВНИК Вікторія –

кандидат педагогічних наук, старший викладач

Комунального закладу вищої освіти

«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0770-265X>

e-mail: vicakilivnik1982@gmail.com

ВЗАЄМОДІЯ СИНТАКСИСУ Й МОРФОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ ГРАМАТИЦІ

У статті досліджується взаємодія синтаксичних і морфологічних компонентів у сучасній англійській граматиці. Розкрито механізми узгодження граматичних категорій на рівні речення, зокрема вплив морфологічних форм на синтаксичну структуру та навики. Проаналізовано функціональну роль граматичних одиниць у побудові висловлювань, а також виявлено особливості реалізації граматичних значень через синтаксичні конструкції. Акцентовано увагу на динамічному характері взаємозв'язку між морфологією та синтаксисом, що забезпечує гнучкість і точність англійського мовлення. Матеріал має прикладне значення для лінгвістичних досліджень, викладання англійської мови та міжмовної комунікації.

Розкрито взаємодію синтаксису й морфології як ключових чинників формування граматично правильного та комунікативно ефективного мовлення в сучасній англійській граматиці. Аналізуються механізми впливу морфологічних форм на синтаксичну структуру речення та, навпаки, синтаксичних умов на вибір морфологічних варіантів, що забезпечує гнучкість і точність вираження. Підкреслюється системний характер англійської граматики, де граматичні одиниці (морфеми, слова, словосполучення) виконують функції, необхідні для логічної послідовності, семантичної повноти та реалізації комунікативного наміру. Досліджується функціональна роль граматичних одиниць у побудові висловлювань, що є визначальною для формування змістовно точного, логічно зв'язного та граматично правильного мовлення. На прикладах показано, як морфологічні форми задають граматичні параметри, а синтаксичні конструкції організовують ці форми у цілісне висловлювання, забезпечуючи ефективність мовної системи. Особлива увага приділяється динамічному характеру взаємозв'язку між морфологією та синтаксисом у сучасній